

- Западной России : Т. I Акты, относящиеся к истории православной церкви в Юго-Западной России (1481–1596 гг.) / [под ред. Н. Д. Иванишева]. – Киев : Университет. тип., 1859. – Ч. I. – 641 с.
8. Духовное завешание епископа Владимирского Иоакима Мороховского с подробным перечнем и распределением остающегося по его смерти имущества. 3 февраля 1631 г. / Архив Юго-Западной России : Т. VI Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1372–1648 гг.) / [под ред. О. И. Левицкого]. – Киев : Тип. Г. Т. Корчак-Новицкого, 1883. – Ч. I. – 1120 с.
 9. Лист епископа Ипатия Потия об учреждении капитулы при соборной Владимирской церкви по католическому образцу, с назначением входящих в состав её лиц и с определением их прав и обязанностей. Запись той же капитулы в пользование монастыря св. Спаса во Владимире с принадлежащими ему сёлами, землями и крестьянами. Королевское подтверждение листа Потия. 20 февраля 1598 г. / Архив Юго-Западной России АЮЗР : Т. VI Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1372–1648 гг.) / [под ред. О. И. Левицкого]. – Киев : Тип. Г. Т. Корчак-Новицкого, 1883. – Ч. I. – 1120 с.
 10. Осадчий В. Католицька церква в Україні [Текст] : істор. нарис / В. Осадчий. – Луцьк : Luceoria Books and Norbertsnum, 2001. – 100 с. : ил. – С. 21–22.
 11. Теодорович Н. И. Город Владимир Волынской губернии в связи с историей Волынской епархии / Н. И. Теодорович – Почаев : Тип. Почаев.-Успен. Лавры, 1913. – 288 с.
 12. Фундуш митрополита Ипатия Потия на основание школы при церкви соборной Успения Богородицы в г. Владимире. 19 апреля 1609 г. / Архив Юго-Западной России : Т. VI Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1372–1648 гг.) / [под ред. О. И. Левицкого]. – Киев : Тип. Г. Т. Корчак-Новицкого, 1883. – Ч. I. – 1120 с.
 13. Центральний державний історичний архів України, м. Київ, ф. 2074 Владимирский монастырь, оп. 1, спр. 77 Акты обследования базилианского Владимирского монастыря и уездных школ 1819 г., 1 арк.
 14. Цинкаловський О. Княжий город Володимир : [Популярно-науковий нарис] / О. Цинкаловський. – Львів : Просвіта, 1935. – 110 с. іл. ; карта.
 15. Цинкаловський О. Матеріали до археології Володимирського повіту / О. Цинкаловський // Зап. Наук. т-ва ім. Т. Шевченка. Т. 154 : Праці історично-філософської секції. – Львів : [б. в.], 1937. – С. 183–240.
 16. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся / Краєзнавчий словник – від найдавніших часів до 1914 р. / О. Цинкаловський. – Вінніпег : Т-во «Волинь», 1984. – Т. I. – 600 с.
 17. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття / Н. Яковенко. – К. : Генеза, 1997. – 312 с.
 18. Włodzimierz // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów Słowiańskich. – T. XIV : Worowo – Żyżyn – Warszawa : «Wiek» Nowy Świat, 1895. – 930 s.
 19. Hoffman J. Przewodnik po Wołyniu / J. Hoffman. – Warszawa : Związek polskih towarzystw turystycznych, 1938. – 67 s.
 20. Jabłonowski A. Lustracje królewskie ziem Ruskich Wołynia, Podola i Ukrainy z pierwszej połowy XVII wieku / A. Jabłonowski // Zrodła dziejowe. – Lustracja starostwa Wołodymerskiego 1628 roku. – Warszawa : Druk. E. Skińskiego, 1877. – T. V. – S. 148–152.
 21. Ptaśnik J. Miasta i mieszczaństwo w dawnej Polsce / Jan Ptaśnik. – Kraków : Polska Akad. Umiejętności, 1934. – 511 s.
 22. Baliński M. Starożytna Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym / M. Baliński, T. Lipiński. – T. 2. – Cz. 2. [Lustracja 1789 r.]. – Warszawa : Nakład i druk St. Orgelbranda, 1844. – S. 874–875.

УДК 908:027.57(477.82)

Алла Понагайба

Краєзнавча діяльність Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки в контексті краєзнавчої освіти

Краєзнавство тому й користується такою популярністю і любов'ю в народі, що відгукується на найтонші рухи людської душі. Далеко не кожна наука здатна так органічно поєднати минуле, сучасне і майбутнє, відкрити нове у давно відомому, промовляти до серця.

Петро Тронько

Постановка наукової проблеми та її значення. На початку XXI ст. виявляються всі ознаки системного розвитку й оновлення бібліотечного краєзнавства в Україні. Воно стає новим якісним утворенням, усі складники якого підпорядковуються єдиній меті – повному й оперативному задоволенню краєзнавчих інформаційних потреб користувачів.

Краєзнавчу діяльність бібліотек регламентує «Положення про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України», затверджене наказом Міністерства культури і мистецтв України № 314 від 11.06.1996 р. В Україні активізуються краєзнавчі дослідження, поширюється краєзнавчий рух. Інтенсивному розвитку краєзнавства загалом і бібліотечного зокрема сприяє державна підтримка збереження, вивчення та популяризація краєзнавчої спадщини.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Краєзнавча діяльність Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки – сфера науково-практичної діяльності щодо виявлення, збирання, опрацювання, зберігання та надання в суспільне користування краєзнавчих документів, електронних ресурсів, зокрема віддаленого доступу, а також інформації про них.

Відділ краєзнавчої роботи Волинської державної обласної універсальної бібліотеки імені Олени Пчілки сприяє своєю діяльністю соціально-економічному й культурно-історичному розвитку краю, всебічному вивченню та науковому дослідженню його багатовікового минулого й сьогодення, популяризації місцевих пам'яток природи, матеріальної та духовної культури, а також виконанню завдань, визначених державною та обласною «Програмами розвитку краєзнавства», з використанням традиційних форм краєзнавчої роботи в поєднанні з новими інформаційними технологіями.

Ще одна розвинута організаційна форма краєзнавства, дотична до бібліотечного, – шкільне краєзнавство. Всебічне вивчення учнями свого краю в навчально-виховних цілях через безпосереднє спостереження під керівництвом учителя – суть шкільного краєзнавства. Його ефективність залежить від того, наскільки вчитель сам є краєзнавцем. Він сам має добре знати край, систематично його вивчати, уміти професійно організувати краєзнавчу роботу учнів. Навчальна форма закладає базу для вивчення позаурочного й позашкільного краєзнавства, передбачає вивчення учнями краю, а саме: меж адміністративного району та області. Бібліотечні установи завдяки своєму значному документно-інформаційному потенціалу сприяють ефективному вивченню економічного, соціального, культурно-мистецького розвитку краю, підпорядковуються єдиній меті – повному й оперативному задоволенню краєзнавчих інформаційних потреб користувачів, зокрема фахівців у галузі освіти.

В Україні найбільшими власниками краєзнавчих колекцій є універсальні наукові обласні бібліотеки. Головну частину краєзнавчих фондів складають книги, періодичні та продовжувані видання, довідники, путівники, буклети, інші друковані видання. Електронні (онлайнні й офлайнні документи) посідають незначне місце в краєзнавчих фондах бібліотек. Збільшення випуску краєзнавчих документів (традиційних та електронних) позитивно вплинуло на поточне комплектування. Краєзнавчі відділи обласних бібліотек, зокрема Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки, виконують функцію депозитарію краєзнавчих і місцевих видань. Вони є інформаційною базою для навчально-виховної роботи освітніх закладів нового типу, зокрема гімназій і ліцеїв та навчально-виховних комплексів, і займають важливе місце в краєзнавчій освіті області. Виховання патріота, формування в учнів соціальної активності, громадянської позиції неможливе без знання історії свого краю. Мало любити свій рідний край, його ще потрібно знати.

Зорієнтуватись у неосяжному потоці інформації користувачам допоможуть зведені краєзнавчі каталоги, котрі набули пріоритетного розвитку, містять відомості про наявність, місцезнаходження, кількість примірників краєзнавчих видань у межах обласного центру, району, міста. Універсальний характер зведеного краєзнавчого каталогу дає можливість створення на його базі різноманітні друковані форми – краєзнавчих бібліографічних посібників – від універсальних до тематичних. Вони адресовані науковцям, викладачам, учителям, студентам, широкому колу краєзнавців, усім, хто цікавиться сучасним і минулим рідного краю.

Важливу роль у забезпеченні інформаційних потреб користувачів виконує саме краєзнавча бібліографія, а краєзнавча діяльність стала пріоритетним напрямом діяльності бібліотек. **Краєзнавча бібліографія** – це сукупність усіх видів діяльності, пов'язаних зі створенням та функціонуванням краєзнавчої бібліографічної інформації в суспільстві. [4, с. 243].

Основа видавничої діяльності Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки – науково-допоміжні й рекомендаційні бібліографічні посібники. Це поточні універсальні посібники літератури про край і біобібліографічні – про видатних діячів краю. Упродовж років відділ краєзнавчої роботи підготував понад 25 бібліографічних посібників науково-допоміжного й рекомендаційного характеру. Серед рекомендаційних краєзнавчих посібників центральне місце займає «**Календар знаменних і пам'ятних дат Волині**», у якому вміщено матеріали про визначні події історії, громадсько-політичного й культурного життя області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, життя і діяльність, яких пов'язана з Волиною. Щороку, починаючи з 1991-го р.,

спільно з Волинським краєзнавчим музеєм бібліотека видає цей посібник. Вагомим внеском у поповнення джерельної бази «Календаря знаменних і пам'ятних дат Волині» про волинських педагогів, заслужених працівників освіти України є науково-дослідницька діяльність Галини Дмитрівни Романчук, завідувача лабораторії соціологічних досліджень та розвитку освіти Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти. Упродовж багатьох років вона є автором текстових довідок про створення Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (1940), про вчителів шкіл.

Щоквартальний поточний бібліографічний посібник «Література про Волинську область» також видає відділ краєзнавчої роботи. У ньому відображено книги, брошури, статті зі збірників і періодичних видань, які всебічно висвітлюють життя області й згруповані відповідно до схеми класифікації краєзнавчої літератури [2, с. 79]. У межах розділів спочатку наведено документи, потім – книги, статті в алфавітному порядку. Бібліографічний опис доповнюють довідкові анотації. Основне його завдання – ознайомлення користувачів із краєзнавчою літературою про Волинську область, яка опублікована в збірниках, періодичних виданнях упродовж кварталу. Окремий розділ посібника «Наука і освіта в області» інформує користувачів про історію, стан і перспективи розвитку освіти в краї. Посібник дає можливість педагогам та краєзнавцям орієнтуватись у регіональній літературі, швидко знаходити видання за тематикою й має суто практичне значення. Варто відзначити, що для користувачів в Інтернеті створено повнотекстові електронні версії «Календаря знаменних і пам'ятних дат Волині», а також щоквартального поточного бібліографічного посібника «Література про Волинську область», представлених на сайті Волинської ДОУНБ імені Олени Пчілки: <http://www.ounb.lutsk.ua>

Найбільш вагому групу краєзнавчих посібників у видавничій діяльності Волинської ДОУНБ імені Олени Пчілки складають біобібліографічні посібники. За термінологічним словником, **біобібліографічний посібник** відображає твори певної особи, а також документи та біографічні відомості про неї [2, с. 119].

Біобібліографічні посібники, які видає Волинська ДОУНБ імені Олени Пчілки, відображають творчу спадщину письменників, дослідників краю, які народилися тут й пов'язали свою творчу діяльність із літературним та громадським життям Волині.

2004 р. було видано перший бібліографічний посібник, присвячений фольклористові й етнографові, відомому краєзнавцеві Олексі Ошуркевичу за академічною назвою «**Олекса Ошуркевич**». Друге видання, значно доповнене, перевидано 2011 р. («**Олекса Ошуркевич: до народних джерел**»).

Посібники присвячені відомим українським письменникам («**Все життя один політ: Василь Слапчук**»), «**Під крилами зорі : Йосип Струцюк**», «**Син озера краю : Віктор Лазарук**», «**Василь Гей: «Прислю слово нелукаве»**»; «**Петро Мах: «Душею журавлю до Волині»**»).

Підготовлено до друку й видано бібліографічні посібники, присвячені відомим краєзнавцям, дослідникам краю («**Богдан Віталійович Колосок**», «**Вальдемар Едвардович Пясецький**», «**Григорій Гуртовий**», «**Олександра Кондратович: крізь терни життя**»).

Біобібліографічний покажчик «Ходіть, поки маєте світло...: (Іоана 12:35)» – про історика, архівіста, краєзнавця В. Є. Рожка – перший спільний проект у галузі бібліографії двох обласних наукових бібліотек: Рівненської та Волинської, який побачив світ 2009 р. Варто звернути особливу увагу на друге видання цього покажчика, доповнене й перевидане 2013 р. Видання побачило світ завдяки співпраці краєзнавців, які працюють над реалізацією проекту «Історична Волинь» з Волинської, Житомирської, Рівненської, Тернопільської областей.

Особливу потребу мати інформацію про нові видання з проблем регіонального краєзнавства відчують сьогодні педагоги, оскільки краєзнавчий матеріал широко задіяний у навчально-виховному процесі: на уроках, у позакласній і позашкільній гуртковій діяльності.

Серед інноваційних досягнень обласних наукових бібліотек є електронні краєзнавчі каталоги й бази даних, яких створюють самотужки. Їх підключають до Інтернету, або локальні – тільки для власних користувачів. У відділі краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ імені Олени Пчілки створено дві електронні бази даних – «Краєзнавство» та «Історична Волинь», доступ до яких існує в Інтернеті. Проект «Історична Волинь» реалізується з 2007 р. Мета проекту – формування електронної бібліотеки (ЕБ): повних текстів рідкісних, цінних документів і бібліографічної бази даних із використанням ресурсної бази обласних бібліотек, краєзнавчих музеїв, архівів Рівненської, Житомирської, Волинської, Тернопільської, Хмельницької областей на засадах корпоративної взаємодії. Матеріали на однойменному сайті <http://istvolyn.info/> згруповано в окремі розділи: «Головна», «Учасники проекту», «Новини», «Контакти», «Пошук», «Читальна зала», «Фотогалерея», «Дослідники великої Волині», «Відео – історія Волині», «Форум», а в середині розділів – за тематикою. Рекомендуємо використовувати інформацію, розміщену на сайті, для обслуговування користувачів за їх запитам.

До інноваційних форм краєзнавчої роботи належить створення безкоштовних блогів, що дає змогу популяризувати роботу краєзнавчого відділу за різними напрямками діяльності. Розміщення краєзнавчої інформації на блогах приведе до якіснішого задоволення інформаційних потреб користувачів.

Осучаснення нинішніх стандартів серед надання бібліотечних послуг – один із ефективних методів інформування (електронна доставка документів для користувачів, е-мейл розсилка документів). Е-мейл інформування запроваджено для користувачів (наприклад учителів) щодо надходження новинок тощо.

Висновки. Отже, активне впровадження новітніх інформаційних технологій до бібліотечного краєзнавства визначає нові перспективи й тенденції системного розвитку краєзнавчої бібліотечної діяльності:

- створення електронних краєзнавчих каталогів;
- бібліографічних баз даних;
- повнотекстових баз даних;
- забезпечення віддаленого доступу до краєзнавчої інформації;
- створення блогів.

Бібліотеки – гаранті збереження краєзнавчої інформації для нинішніх і майбутніх поколінь. Бібліотечне краєзнавство стає якісним новим утворенням, усі складники якого підпорядковуються єдиній меті – повному й оперативному задоволенню краєзнавчих інформаційних потреб користувачів, зокрема для узагальнення та поширення педагогічного досвіду й педагогічних інновацій в краї.

Джерела та література:

1. Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 22 листоп. 2011 р. – К. : Вид-во Винниченка, 2011. – 227 с.
2. Державна історична бібліотека України: історія, сучасність, майбутнє : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., приур. до 70-річчя заснування Держ. іст. б-ки України, 24–25 верес. 2009 р. – К. : Арістей, – 275 с.
3. Краєзнавча діяльність бібліотек : метод. посіб. – К.: [б. в.], 2002. – 205 с.
4. Кушнарченко Н. М. Бібліотечне краєзнавство : підручник / Н. М. Кушнарченко. – К. : Знання, 2007. – 502 с.

УДК 811.161.2'373.231:281.9(477.82)(09)

Лариса Садова

Специфіка жіночих іменувань у православних церковних документах Волині XIX ст.

У статті проаналізовано словотвірну структуру жіночих прізвищевих назв на Волині XIX ст.; виокремлено лінгвальні особливості формування спадкових антропонімів; показано вплив позамовних чинників на виникнення прізвищ. Словотвірна будова жіночих прізвищ Волині XIX ст. відображає загальні тенденції української антропонімної системи й регіональні особливості антропонімів, зумовлені специфікою розвитку діалектів, іншомовними впливами, історичними, культурними, побутовими особливостями регіону.

Ключові слова: прізвище, антропонім, апелятив, словотвірна модель, суфікс.

Садовая Лариса. Специфика женских наименований в православных церковных документах Волини XIX ст. В статье анализируется словообразовательная структура женских фамильных наименований на Волини XIX в.; выделяются лингвальные особенности формирования наследственных антропонимов, устанавливается влияние внеязыковых факторов на возникновение фамилий. Словообразовательное строение женских фамилий Волини XIX в. отражает общие тенденции отечественной антропонимической системы и региональные особенности антропонимов, обусловленных спецификой развития диалектов, иноязычными влияниями, историческими, культурными, бытовыми особенностями региона.

Ключевые слова: фамилия, антропоним, апелятив, словообразовательная модель, суффикс.

Sadova Larisa. Spetsifika Zhinochih Imenuvan Orthodox Church Documents Volini XIX Century. The word-formation structure of the last names in the south of Volyn region have been analyzed. In the article lingual peculiarities of the inheritable anthroponyms formation have been specified, the level of the extralinguistic factors influence on the appearance of surnames has been established. The semantics of bases and word-formation structure of the modern last names in the south of Volyn region reflect common Ukrainian tendencies of anthroponomical system.